

כאמרו קרן על שם נתיבן . משה פתחה נתיב
בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

גליון מספר 308

לע"נ הר"ר צבי בהר"ר מרדכי רועיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת בבא בתרא דף יב – דף יח

בס"ד, יג אלול התשס"ט.

ומלבן המעכבים רגל הרבים להכנס בו, יכולים להעמיד דלתות. ולא בעינן שיהא בו נמי לחי וקורה. ונבכהאי גוונא אתי שפיר לשון "מפולש", דקאי אפתח שפתוח לגמרי. אבל בשם רבני ספרד הביא, דאיירינן במפולשין משני צדדים, ומשום הכי בני רשות הרבים מעכבים, לפי שפרוץ הוא לרבים ואין עשוי לתשמיש בני המבוי. אבל בפתוח מצד אחד, הוא מיוחד לתשמיש בני המבוי, ואין רגל הרבים מצויה, ומשום הכי אין יכולים לעכב. וטעמא דאמרינן זימנין דחבקי ולא זימנין דחלפי, משום דאפילו אלו שאין עוברים באותה דרך מצו לעכב, משום דזימנין דחבקי בני רשות הרבים ועיילי טובא. (ז) תוס' ד"ה א"ר יוסי, לא לשבח קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם דכי האי גוונא וכו'. והריטב"א פירש, דהוי לשבח, כדאייתו להלן שנתנה נבואה לחכמים. אבל הר"י מיגאש פירש, דדברי רבי יוסי קיימי על האומר לחבירו "מנת בכרם אני מוכר לך", דצריך נביא שיברר לנו מה היה בדעתו להקנות. ואתא לחלוק על סומכוס שאמר ג' קבין. (ח) רש"י ד"ה הכי קאמר, שאינם חכמים. הקשה הרמב"ן, היאך היתה הנבואה אצל הנביאים שאינם חכמים, הא איתא בנדרים (לח). דאין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר. וכתב, בשם יש שהשיבו, דהשראה בלי הפסק הוי על חכם גבור ועשיר כדילפינן (שם) ממשה, אבל נביא שהולך בשליחות המקום פעם אחת, שורה עליו שכינה אפילו אינו חכם. ולא היתה דעתו נוחה מכך. ומשום הכי תירץ, דכוונת הגמ', דאף שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, אפילו הכי לא נטלה נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה, שיועדים האמת ברוח הקודש. (ט) גמ', דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה דגברא רבה אחרינא. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות) מהיכי תיתי, נימא דכמו שהחכם הראשון אמר מסברת הלב ולא מנבואה, כן החכם השני. ותירץ, דמייירי ששמענו מפי גברא רבה מילתא, ושמענו נמי מאחרים שאומרים שנאמרה מגברא רבה שקדם לו, כדמצינו דאמרינן מילתא בשם רב אלעזר ואיתימא רבי יוחנן. ונפלה נבואה בפי האומרים שגם הראשון אמרה.

דף יב ע"ב

(ז) גמ', מיום שחרב בית המקדש וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דהיינו בית ראשון, דבבית שני לא היו נביאים אלא בתחילתו. ובא למעט זמן בית שני, משום דבשבעים שנה שהיה חרב בית ראשון, עדיין היו נביאים. (יא) גמ', ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דאין הנבואות שוות, אלא נבואת הנביאים על ידי הקדוש ברוך הוא או המלאכים, ונבואת השוטים והתינוקות על ידי שד. (יב) גמ', הרגיל ביין אפילו לבו וכו'. כתב היד רמה, דהני מילי כששותה מעט, אבל כששותה הרבה כל שכן דמיטפש, דהא כתיב "לץ היין הומה שכר כל שוגה בו לא יחכם" (משלי כ, א). (יג) גמ', אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקוף לה רב יוסף אמרי ליה

דף יב ע"א
(א) גמ', בית שתום יש לו ד' אמות. ביאר הריטב"א בשם מורו, דהני מילי כשיש עדים שאותו פתח שימש בעבר לכניסה ויציאה.
(ב) גמ', פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות. פירש רש"י ד"ה יש לו, דקאי אד' אמות שלוקח בחלוקת החצר. אבל הריטב"א (לקמן ס:) כתב בשם מקצת המפרשים, דכשפרץ את פצימיו לא יפסיד ד' אמות בחצר, משום שקניינו חזק יותר מד' אמות שבמבוי. נולכאורה צריך לומר, דסובר, דיש חילוק בין דין ד' אמות דחצר דקנה בה קנין גמור, ובין דין ד' אמות במבוי דהוי חזקת תשמיש. וסוגיין איירי בד' אמות שבמבוי, דומיא דסוגיא דלעיל (יא:).
(ג) רש"י ד"ה אינו מטמא, אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו. פירש רש"י בעירובין (סח). ד"ה כולן טמאין, דפתח שעתיד לצאת ממנו המת מיטמא מיד, [אף דאכתי לא יצא דרך שם]. ומילתא בלא טעמא הוא, אלא דהלכות טומאה גמירי להו הכי.
(ד) גמ', פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו. פירש רש"י ד"ה פרץ את, דהרי הוא קבר וחכמים טמאו את סביבות הקבר ד' אמות. אבל הר"י מיגאש פירש, דכשפרץ את פצימיו הסיח דעתו מאותו פתח, ונעשה אותו מקום כשאר כותלי הבית שלא היה בהם פתח מעולם, והוי בית בלא פתח, דאמרינן דכל מקום בו יכול להיות פתח, מטמא כל סביביו, [דהיינו דין טומאת ד' אמות דרבנן].
(ה) גמ', לא מבעי כי ליכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא וכו'. ביאר הדברות משה (סימן יד הערה נו), דלא מבעיא בדליכא דרכא אחרינא, והוי קלקול גדול, דמעכבים. אלא אפילו בדאיכא דרכא אחרינא, והוי קלקול קטן, דכתבו התוס' (כו): ד"ה עד דאמרי בשם ר"ח וריב"ם, דשרי לקלקל במיצר שהחזיקו בו רבים, הכא אסור, משום דהוי קלקול יותר גדול מדהתם. עוד כתב, בשם ר' פיווש גאלדהוירש, דבליכא דרכא אחרינא מעכבים, משום דתלינן שמחלו לרבים, ולא משום דינא דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. וביאר, דלא מבעיא דמעכבים, היכא דליכא דרכא אחרינא, שיש ראייה שמחלו לרבים מהא דהניחו להם לעבור אף שידעו שמשום גדול הצורך בדרך לא ילכו משם בנקל. אלא אפילו באיכא דרכא אחרינא שאין ראייה שמחלו לרבים, דאיכא למימר דהניחו לעבור משום שסברו למחות בהם כשיצטרכו וישמעו להם, אפילו הכי מעכבים. משום דהרבים החזיקו ברשות, דהא בזמן שהחזיקו נתנו בני המבוי רשות, ואסור לקלקלו. וכתב, דמסתבר יותר לומר דבין הכי ובין הכי הוי מדין מיצר שהחזיקו בו רבים.
(ו) גמ', מבואות המפולשין לרה"ר וכו'. כתב הרמב"ן בשם הראב"ד (בדף יא:), דמייירי בפתוחים מצד אחד. והוכיח משבת (ק"ז). דמבוי הגדור משלוש רוחותיו נקרא "מפולש". דאי מפולשין ופתוחין מב' צדדים, היכי הוה אמינא דמעכבין רק בד' אמות. ועוד, אמאי אמרינן זימנין דחבקי בני רשות הרבים ועיילי טובא, הא בעו למימר זימנין דחלפי בהו. והוסיף, דהני מילי כשאין בו פתח ברוח רביעית, אבל אם יש בו פתח שאינו רחב כרוחב המבוי ופצימין

הדרך היוזמת

מסכת בבא בתרא דף יב – דף יג

יג אלול – יד אלול התשס"ט

נראה לנתבע דמעלי ליה בדמים יקרים, יתן לתובע לקרן.

(ה) **תוס' ד"ה בכור ופשוט**, בתוה"ד, ואומר ר"ת וכו' שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד וכו'. כתב הרש"ש, דעל דרך זה יש לפרש נמי, כגון, שהם גרים במרחק מהלך שעה ביניהם, דלפשוט יהא חסר שעה אחת מיום שמשתמש, שצריך להביאו, ולבכור יהא חסר אותה שעה לב' ימים שמשתמש.

(ו) **גמ', תקנתם את רבו**. הקשה הרש"ש (גיטין מא.), דהרב נמי מפסיד ולדות כיון שאינו יכול להשיאו שפחה. ותירץ, דעבד אחד יכול לישא כמה שפחות, ואם יש לו עבד כנעני אחר אינו מפסיד כלום. וציין לתוס' בחגיגה (ב:) ד"ה **תקנתם**, דמייתי דהר"ר משולם גריס, "תקנתם את עצמו ואת רבו לא תקנתם כלל".

(ז) **גמ', שם**. ביאר התפארת יעקב (גיטין מא.), דבלא תקנה דבית הלל שעובד לעצמו יום אחד ולרבו יום אחד, אין רבו יכול להשתעבד בו כלל, שהרי לעולם יכול לומר לו דעתה עובד לעצמו. ואמרו להם בית שמאי, דתקנה זו טובה לרבו, אך לעבד מקלקלת, דקודם התקנה כיון דאין רבו יכול להשתעבד בו, שפיר כופין לו לשחררו ויקיים פריה ורביה, ועתה שתיקנו שרבו יכול להשתעבד בו, איכא עשה ד"לעולם בהם תעבודו" ואסור לשחררו.

(ח) **תוס' ד"ה כופין את, בתוה"ד**, ואם תאמר היכי כפינן לשחררו וכו' וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיוכה חברך כדאמרין בריש שבת. ותירצו **התוס' בגיטין (מא:)** ד"ה **כופין את**, דדווקא התם אמרינן הכי משום שפשע שהדביק פת בתנור סמוך לחשיכה, אבל הכא דלא פשע לא אמרינן הכי. עוד תירץ הפורת יוסף (גיטין מא:), דאפשר, דכיון דעובד את עצמו נמי יום אחד לא קאי עלה עשה ד"לעולם בהם תעבודו", דהא אינו חייב לעבדו לעולם. עוד תירץ, ד"לעולם בהם תעבודו" שייך היכא דבניו ובניו בניו משועבדים לו לעולם, אבל חציו עבד וחציו בן חורין אינו ראוי לבנים דאינו יכול ליקח שפחה, ומשום הכי לא קאי עליה ד"לעולם".

דף יג ע"ב

(ט) **גמ', לית לי דמי למיתן לך**. כתב הרש"ש, דאינו יכול נמי לומר לו אזוקף עליך דמים אלו במלוה. משום דיאמר לו, דאינו רוצה להיות "ועבד לזה לאיש מלוה" (משלי כב, ז), או "לוה רשע ולא ישלם" (תהילים לו, כא) כדאיתא לקמן (מה:).

(י) **גמ', לא שנו אלא בכרך אחד**. פירש רש"י ד"ה **בכרך אחד**, דכל ספריהן עשויין בגליון ואם יביאהו לבית דין לחלקו בזיון הוא. וביארו התוס' לקמן (יד.) ד"ה **שאם בא**, דכשחותך מחמת החלוקה הוי בזיון. והנימוקי יוסף (ח: מדפי הרי"ף) פירש, דכשיבוא להבדיל החומש מן הנביאים או נביאים מן הכתובים, לא שייך לצמצם ביניהם, וודאי ישאר מעט מאחד על חבירו, והוי בזיון.

(יא) **גמ', ואי סלקא דעתך לית דינא דגוד או איגוד מאי איריא בכרך אחד וכו'**. פירשו רש"י ד"ה **חולקין, ותוס' ד"ה ואי ס"ד**, דהוה אמינא דאפילו אין שניהם רוצים, חולקים. והקשה הרש"ש, היאך סלקא דעתי דאביי לומר כן, [הא שמואל קאי אמנתיתין דאיירי ברוצים, וכמו שפירש רש"י ד"ה **בששניהם רוצים** למסקנא]. ותירץ, דמשום דמצינו בלשון המשנה, דהיכא דחולקים מרצונם קתני "יחלוקו" והיכא דכופין אותם לחלוק קתני "חולקים", הוה אמינא דשמואל דאמר "חולקין" הוי אפילו אין רוצים. ודייק מרש"י ד"ה **בששניהם רוצים**, דשינה מלשון שמואל שאמר "חולקין" וכתב "יחלוקו" אליביה, משום דהכי הווי אליבא דשמואל למסקנא.

(יב) **רש"י ד"ה לאו גוד, בתוה"ד**, או קח שתייהם או אקח שתייהם. אבל הריטב"א (ד"ה דתנן) כתב, דהוא הדין דיכול לומר גוד או איגוד בכל אחת

וכו'. וכתב רש"י ד"ה **על מדת**, זה נהנה וזה לא חסר. ורש"י ד"ה **אמרו אחי כתב**, לנו היא משובחת כקרקעיתו של בר מריון שהיו מעולות. ועיין להלן אות יז מהרא"ש, שביאר פלוגתתם לשיטת רבינו תם בתוס' ד"ה **מעלינן ליה**. (יד) **תוס' ד"ה כגון זה**, תימה לר"י וכו'. ותירץ בעליות דרבינו יונה, דאיצטריך קרא לגוונא דלא שייך טעם דכופין על מידת סדום. כגון, שיש ב' שדות שאחת מהם גדולה פי שנים מחברתה, ויש לפשוט קרקע על מיצר השדה הגדולה. דכשם שיש ליתן לבכור שני החלקים אחד מצרא, יש ליתן לפשוט חלקו באותה שדה אמצרא ידידה, וחלק השני שדה וסדה הקטנה יהיו לבכור.

(טו) **בא"ד, בתוה"ד**, ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפינן לשלישי לתת להם חלק ביחד. ביאר בשיעורי רבי שמואל (אות רכא), דהני מילי דכופין על מידת סדום, כשהיה לו שדה קודם ורוצה ליטול אמיצר ידיה. אבל כשלא היה לו קודם, ובא ליטול ב' שדות ורוצה שיהיו על מיצר אחד, לא כפינן. וכן כתב בעליות דרבינו יונה. והקשה, דכיון דהטעם משום דכופין על מידת סדום לעשות הישר והטוב, מה איכפת לן שלא היה מצרן קודם לכן. והניח בצריך עיון.

(טז) **רש"י ד"ה אמרו אחי, בסוה"ד**, ומסתברא הא דרב יוסף בשדה בעל וכו' שזו מתברכת משאר שדות. ביאר הרא"ש (סימן מו), דקשיא לרש"י, אמאי איצטריך רב יוסף להלן גבי תרי ארעתא אתרי נגרי, לומר דהאי מדויל והאי לא מדויל, נימא משום דמעלינא כנכסי דבי מר מריון. ומשום הכי פירש, דבשדה הבעל שייך לומר כן, שפעמים שהגשמים יורדים על זו יותר מזו, אבל לא גבי בית השלחין.

(יז) **תוס' ד"ה מעלינן ליה, בתוה"ד**, לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים. ביאר הרא"ש (סימן מו), דליכא בהא משום מידת סדום, משום שיש להם זכות בגורל, שאם יפול להם על שדה זו הרשות בידם שלא להחליף עמו אלא בדמים מרובים. השתא נמי אינה מידת סדום, מה שאין מבטלים חלקם בשבילו. ורבה סבר, דכיון דאותו חלק שוה כשאר החלקים, ורק משום מצרנותו מעלים לו, הוי מידת סדום.

דף יג ע"א

(א) **רש"י ד"ה פלגי ליה, בסוה"ד**, לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה. עיין הציור ברש"י. וביאר המהר"ם, דאף שחלק ראובן בצד מערב צפון קרוב לנגרא יותר מחלק שמעון שבצידו במערב דרום, וכן חלק שמעון שבצד דרום מזרח קרוב לנהר יותר מחלק ראובן שבצידו בדרום מערב. מכל מקום לא קפדינן בהכי, משום שכל החלקים נוגעים זה בזה במרכז, ומשם קרובים כולם בשווה לנהר ולנגרא. וכתב, דאולי משום כן, פירשו התוס' ד"ה **חד גיסא בענין אחר**.

(ב) **גמ', רב יהודה אמר אית דינא דגוד או איגוד רב נחמן אמר וכו'**. ביאר היד רמה (אות קסד), דרב יהודה סבר, דגוד או איגוד דמי טפי לחלוקה, שעל ידי כן מסתלקים מהדדי, ויש לכל אחד הנאה [שלימה] מהדבר. ועוד, דיד נתבע על העליונה, רצה נוטל קרקע רצה נוטל מעות. ורב נחמן סובר, דעדיף שיהיו שותפים בשימושם, או יחלקו בשכר השכירות שמשכירים לאחר, משום דבהכי אין אחד מהם מסתלק מחלקו לגמרי.

(ג) **גמ', שם**. כתב בעליות דרבינו יונה (בעמוד ב'), דדינא דגוד או איגוד הוי מתקנת חכמים. והקרית ספר (פ"א משכנים) כתב, דהוי מן התורה. ובמעשה איש (חלק ה סוף קונטרס חבל יעקב) הביא בשם בעל הקהילות יעקב, דילפינן מ"ושפטתם צדק".

(ד) **תוס' ד"ה אית דינא**, נראה לר"י דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משווי יכול לומר לו או גוד או איגוד. ביאר היד רמה (אות קסד), משום דאף אם

בפני עצמה. [וצריך עיון אי פליגי].

(יג) **תוס' ד"ה רבי יהודה, בסוה"ד**, שלא יהא נראה הכל כמו נביא אחד כן נראה לרשב"א. הקשה **הערוך השולחן** (יו"ד סימן רפג סעיף ג), מה בכך, הא ליכא בהא שום גנאי או חשד. דאי משום שיאמרו שיש לו רק תורה או רק נביאים, מזה איסור איכא בהא. ועוד, דכיון דלעצמו אינו מקפיד שיאמרו, אכן מה איכפת לן. ותירץ, דחיישינן שלא יאמרו שהוסיפו על התורה או הנביאים.

(יד) **גמ', ויש אומרים לא היו לו אלא אחד אחד בפני עצמו**. ביאר **השיטה מקובצת** בשם **הרא"ם**, דרבי אלעזר בן עזריה לא התיר אלא כל אחד ואחד בפני עצמו. אי נמי יש לפרש, דלביטוס בן זונין היה כל אחד בפני עצמו.

(טו) **גמ', בין חומש לחומש של תורה ארבעה שיטין וכו'**. כתב **הריטב"א**, דהיינו שלא לפחות מהם, אבל אם רצה להוסיף רשאי. אבל **השיטה מקובצת** כתב בשם **הרמב"ם** (פ"ז מתפילין ומזוזה וספר תורה ה"ז), דבספר תורה אין רשאי להוסיף.

דף יד ע"א

(א) **גמ', בגויל ששה**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דניתן לתורה האי שיעור, כעין הלוחות שהיה ארכם ו' טפחים ורחבם ו' טפחים כדלהלן, והיקף ספר תורה הווי כעין רוחב הלוחות. וכתב, דאין עביו של ספר תורה ג' טפחים כעין עובי הלוחות, משום דבהיקף ו' טפחים יהיה בעל כרחך עובי ב' טפחים, כדאייתא **לקמן** (בעמוד ב').

(ב) **גמ', דילמא תורה צוה לנו משה**. ביאר **השיטה מקובצת** בשם **תוספות הרא"ש**, דהסופרים כתבו ד' מאות ספרים, וצויה להם שבשיגיעו להאי פסוקא יודיעוהו ויכתבהו בעצמו. אבל **המהרש"א** (חידושי אגדות) כתב, דהוא כתב להאי פסוקא לפני עצמו בשביל התינוקות.

(ג) **גמ', נטע ר' ינאי ארבע מאה כרמי וכו'**. כתב **הריטב"א**, דאתינן לספר בשבחו, שעשה כן משום ישוב ארץ ישראל. וכתב, דמשום דהווי גזמא, דאם לא כן אימתי למד תורה, אמרינן דנטע שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב, ומעלינן עליו כאילו נטעה כולה.

(ד) **גמ', לרבות ספר תורה וכו' רבי יהודה אומר וכו' לרבות שבירי לוחות**. כתב **רבינו גרשום**, הא דלא אמרינן לרבות עמודים, משום דלא כתיבי בתורה. ו**העץ יוסף** ביאר, משום דמריבין דבר הדומה ושייך למה שכתוב בפירוש, כספר תורה ושבירי לוחות הדומים ללוחות.

(ה) **גמ', נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק**. כתב **הרמב"ן**, דלצורך זה הוה סגי בטפח אחד, אלא משום דאפקינן ליה מב' אמות והווי קרוב לב' אמות ומחצה, השלימו לכך. ו**העץ יוסף** ביאר, דבעינן טפח מכאן וטפח מכאן, שיכניס ידיו מב' צדדים שלא בדוחק.

(ו) **גמ', שם**. הקשה **המהרש"א**, אמאי בעינן לב' טפחים באורך הארון, הא בב' טפחים שנשתיירו ברוחב הארון היה יכול להיות מונח, ושם יוצא ונכנס שלא בדוחק. ותירץ, דאורך הארון היה מצפון לדרום, והלוחות מונחים ארכן לרחבו של ארון זה אצל זה, והכי נמי היה מונח ספר תורה אצלם ראשו למערב וסופו למזרח, כדי שיהא נקרא לכהן גדול הבא ביום הכיפורים.

(ז) **רש"י ד"ה מונחות לארכו**, מוטלות על רוחבן ולא על חודן. ביאר **המהרש"א**, דהוצרך לפרש כן בדברי רבי יהודה, משום שהזכיר שבירי לוחות, והוה אמינא שהיו מונחות ד' לוחות על חודן ואוכלות כולם בארון י"ב טפחים, משום שעובי הלוחות ג' טפחים ומונחים זו אצל זו לרחבו של ארון. ומשום הכי פירש בגונא ששבירי לוחות מונחים תחת הלוחות. אבל בדברי רבי מאיר לא הוזכרו שבירי לוחות, ומשום הכי לא הוצרך לפרש כן. [ועיין **לקמן** אות ט' במה שנכתב בשם **הרשב"א**].

(ח) **גמ', שבו עמודין עומדין**. כתב **השיטה מקובצת** בשם **הראב"ד**, דאפשר,

דכשמוציאים הספר תורה בפרשת הקהל לקרוא ממנו, היו גוללים הספר תורה על עמודים אלו. עוד כתב, דנראה דמשה רבינו עשה מכסף שהובא לנדבת המשכן, אחר שנצטווה ליתנו בצד הארון.

דף יד ע"ב

(ט) **גמ', בתרי פושבי היכי יתיב**. הקשה **הרשב"א**, דילמא על צידו היה מונח, דהווי רוחב טפח, דהא לאמצעיתו היה נגלל. ותירץ, דהווי דרך בזיון, ואין מניחים כך. עוד תירץ, דבהכי איכא רווח טפח, וחיישינן דילמא כשנושאים הארון ומנדנדים אותו, יתהפך. וכתב, דבהכי נמי מתורץ, אמאי לא מוקמינן שהיה עומד. משום, דחיישינן שיתהפך בטפח הנותר. ועוד, שאין מניחים ספר תורה זקוף אלא שוכב. וכתב, דמכל מקום נהגו בכל המקומות להניחו זקוף בארון.

(י) **גמ', שהשם וכל כינויו מונחין בארון**. פירש **רבינו גרשום**, דשם הקודש שאין מזכירים אותו וכל שבעים שמות של הקדוש ברוך הוא, היו [כתובים על קלף] ומונחים בארון. ו**המהרש"א** (סוטה מב: בחידושי אגדות) כתב, דלאו דווקא נקטינן "וכל כינויו", דהא לא היו בארון אלא הלוחות שיש בהם שם המפורש והכינויים "אלוקיך" ו"קל" ולא שאר כינויים. וכן כתב **הקרבן אורה** (סוטה מב:). אמנם הוכיח דמהא דילפינן הכא דהשם וכל כינויו מונחים בארון מקרא ד"אשר נקרא שם שם ה' צבאות", ואי קאי אלוחות, אמאי בעי להאי קרא.

(יא) **גמ', תחלת דבר ה' בהושע וכי עם הושע דבר תחילה וכו'**. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דלא ניחא לפרש דהוא היה תחילת דיבורו עם הושע, משום דלא איצטריך לאשמועינן לה, דמסתמא זה היה תחילת דיבורו.

(יב) **גמ', ולקדמיה להושע ברישא**. כתב **העיון יעקב**, דאף למאן דאמר אין מוקדם ומאוחר בתורה בתרי עניינא, הני מילי בתורה, אבל בנביאים יש. וביאר, דמשום דאיתא **בילקוט שמעוני** (בראשית רמז יז), דמפני מה עשה הקדוש ברוך הוא מוקדם ומאוחר בתורה, מפני גסי הרוח שלא יקרא כהן בבראשית ויאמר אני התחלתי התורה. ושייך דוקא בתורה אבל בנביאים.

(יג) **גמ', שם**. העיר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דלפירוש **רש"י** (יואל א, א) שפירש, דיואל הוא יואל בן שמואל, הוה ליה לאקדומי להושע. וכן העיר לפי ה"ג שסובר, דהיה בזמן מנשה, הוה ליה לאחרו אחר עמוס. ועוד, דהוה לאקדומי לספר עובדיה לספר עמוס, משום דעובדיה היה בימי אחאב. והניח בצריך עיון.

(יד) **גמ', איידי דזוטר מירכס**. כתב **בהגהות רא"מ הורוויץ**, דאף דהמגילות קטנות יותר ואפילו הכי כתיבי לחודייהו, היינו משום שקורא בהן כל אחת בזמנה ולא מירכסי. ואף דמפטירים נמי ביונה ביום הכיפורים, והיה אפשר לסדרו בפני עצמו. מכל מקום אין צריך להפטיר כולו, אלא שנהגו כן משום שמאריכים בלאו הכי בתפילה באותו יום.

(טו) **גמ', וירמיה כוליה חורבנא וכו' וישעיה כוליה נחמתא**. כתב **המהרש"א** (חידושי אגדות), דלאו דווקא כולו אלא רובו ככולו, דהא אשכחן כמה נבואות דנחמתא בירמיה, וכמה נבואות דחורבנא בישעיה.

(טז) **רש"י ד"ה שיר השירים**, נראה בעיני שאמרו לעת זקנתו. ביאר **הרי"ף**, דאתא לאפקוי כי היכי דלא נימא דסדר דנקט **להלן** (טו). דשיר השירים קודם לקהלת, הוא עיקר.

(יז) **תוס' ד"ה פורענות דאית**, וא"ת איוב נמי אית ביה אחרית. כתב **העיון יעקב**, דרש"י ד"ה דאית ליה תירץ הקושיא. שכתב, סוף הפורענות נהפך לאחרית ותקוה שיצא דוד משם. דכוונתו, דאחרית של איוב היתה יכולה להיות אף אם לא היו לו הצרות קודם. ואף אם לא היו נוטלים הכשדים כל אשר לו, ולא היו מתים בניו, היה יכול להיות לו ארבעה עשר אלף צאן

(ה) גמ', איתן האזרחי זה הוא אברהם וכו' מי העיר ממזרח צדק וגו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דדרשינן בסנהדרין (קח:) האי קרא אברהם. והקשה, דמהאי קרא איכא נמי למימר דהימן האזרחי הוא אברהם, ומנא לן לומר דאיתן האזרחי הוא אברהם. וכתב, דאפשר, דסמכינן על הא דדרשינן בראש השנה (יא.), דירח האיתנים הוא ירח שנולדו בו איתני עולם, והיינו אברהם יצחק ויעקב, ומ"אזרחי" ילפינן דהכא הוי רק אברהם.

(ו) גמ', שם. הקשה העין אליהו, אם כן, נכנהו "אזרח" משום שמחמתו זרחה השמש, ואמאי קרינן ליה נמי "איתן". ותירץ, ד"איתן" הוא לשון חוזק, והיינו שחזקה זריחת השמש בשבילו. והא לא שייך ביעקב, משום דנדי זרחה בשבילו אבל לא זרחה בחזקה יותר מקודם. אבל באברהם שייך לומר שנתחזקה הזריחה בשבילו כדאיתא בשבת (קנו:).

(ז) גמ', הימן זה משה. ביאר הבן יהודע, דכשממלאים אותיות "משה" במ"ם שייך ה"ה, הוו אותיות המילוי "היימין".

(ח) גמ', ומשה הוא דאיקרי מחוקק דכתיב וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), הא כתיב "יהודה מחוקקי" (תהילים ס, ט). ותירץ, דלא הוי אלא דברי קבלה. ועוד, דלא אתי לסתום אלא לפרש, ואי קאי אשבת יהודה עדיין לא ידענו מי מאותו השבט היה מחוקק.

(ט) גמ', איוב בימי מרגלים וכו' איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דלשיטתם, הא דכתיב דהיה בארץ ערוץ. היינו דמעשה דידיה הוי בארץ ערוץ, ולאחריו עלה לארץ ישראל.

(י) גמ', ומגין על דורו כעץ. ביאר הבן יהודע, דכשהיה איוב בטובה, היו אומרים "ראו מי שעובד ה' כמה טובה יש לו". וכשלקה בייסורים, היו אומרים "אם בארוים נפלה שלהבת מה יאמרו אוובי הקיר", וכך היה מגין על דורו מפיתוי היצר הרע. ובוזה היה דומה לעץ, שכשהוא מחובר נהנים מפירותיו, וכשנתלש נהנים מהסקתו.

דף טו ע"ב

(יא) תוס' ד"ה בלעם ואביו, כדאמר במגילה וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), למאי דסלקא אדעתין דאליהוא בן ברכאל נכרי הוה, נחשוב נמי לברכאל אביו, משום דכל ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא. ומשום הכי כתב, דהאי כללא לא נאמר אלא בנביאי ישראל, והכא התנבאו לאומות העולם. ומכל מקום חשיב לאביו של בלעם, משום דאיתא במדרש אגדה (במדבר כד, א), "בנו בעור" בנו הוא בנביאות.

(יב) גמ', חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דחסידי ישראל אין באים לעולם הזה כדי לקבל שכר, אלא לעבוד את ה'. אבל איוב אף שהיה חסיד, לא היה אלא מאומות העולם שבאים לקבל שכרם בעולם הזה. דהא כשבאו עליו יסורים בעולם הזה כדרך הצדיקים, חירף וגידף כדאיתא לקמן (טו.). ומשום הכי שילם לו הקדוש ברוך הוא שכרו בעולם הזה, כדי לטורדו מעולם הבא, כדרך הרשעים.

(יג) גמ', איוב בימי אחשוורוש וכו' ולא נמצא נשים יפות וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), אמאי לא הביאו לאחשוורוש מבנות איוב. ותירץ, דהתחבאו מפניו, כדאיתא במגילה (יב:). והעיון יעקב תירץ, דרבי יהושע בן קרחה לשיטתו במגילה (יג.), דאסתר ירקרקת היתה אלא שמצאה חן בעיני אחשוורוש.

(יד) גמ', ואימא בימי דוד דכתיב ויבקשו נערה יפה. העיר המהרש"א (חידושי אגדות), דהוה מצינן לשנויי, דמהא דלא הביאו מבנותיו לדוד, שמע מינה דלא היה איוב בימיו. ואי אפשר לדחות האי שינויא, בהא דאפשר שהיו מתחבאות. דהא מפני דוד לא היו מתחבאות, כדאיתא במגילה (יב:). ועיין באות הקודמת.

(טו) גמ', ודינה בת יעקב נשא כתיב הכא וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי

ושבעה בנים ושלוש בנות וכו'. אבל אחרית דרות, אם לא היה רעב ואלימלך לא היה יוצא מבית לחם ולא היו בניו מתים, לא היה בועז נושא את רות ולא היה יוצא דוד מהם. ומשום דהפורענות עצמה הביאה האחרית, קרינן לה פורענות דאית בה אחרית.

(יח) גמ', למה נקרא שמה רות. העיר המהרש"א (חידושי אגדות), דאין דרך לדרוש שם שיצא בגיות, אלא למי שיש לו עוד שמות כיתרו. ומשום הכי כתב, דדרשינן הכא על הספר, אמאי נקרא שמו כן ולא "נעמי" שדיבר בה בתחילת הענין. והעיר, דבמכילתין איתא בלשון נקבה "למה נקרא שמה", וספר הוא זכר.

(יט) גמ', ופרשת בלעם. פירש רש"י ד"ה בלעם, נבואתו ומשליו אף על פי שאינן צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו. אבל הריטב"א (טו.) פירש, דהיא פרשה בפני עצמה שכתב והאריך בה משה ביותר, והיתה מצויה [לאמוראים]. והנחלת יעקב (פרשת בלק) כתב, דמה שאמר בלעם לבלק ודאי לא בלשון הכתוב אמר, דאם כן היאך הבין בלק דברי בלעם דמנין ידע לשון הקודש ולשון סתום, אלא ודאי אמר לו בלשון עכו"ם, ורק משה כתב את כוונת ההשגה שהשיג בלעם בלשון הקודש הכתוב בתורה, שיש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות ורמזי סודות.

דף טו ע"א

(א) תוס' ד"ה חזקיה וסיעתו, בסוה"ד, שהרי מת קודם לישעיה דמנשה בן בתו הרג לישעיה. ביאר הרש"ש, דמנשה בן בתו של ישעיה הרג לישעיה, [ומשום דמנשה היה מלך, בעל כרחך שחזקיה אביו כבר מת]. וכדאיתא בברכות (י) על פי גירסת העין יעקב את נא), דחזקיה נשא את בתו של ישעיה, ונולד מהם מנשה. והחשק שלמה גרס, "דמנשה בנן הרג לישעיה", והיינו בנו דחזקיה. והוסיף, דאין סברא לומר דחזקיה כתבו בחיי ישעיה, דהא לא הוי ידע אם זאת הנבואה האחרונה. ועוד, דבחייו אין לו לכתוב, דשמא יכתבנו ישעיה בעצמו.

(ב) רש"י ד"ה כתבו יחזקאל, שנתנבא בגולה ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו אם לא מפני שלא נתנה נבואה לכתב בחו"ל וכו'. כתב הרש"ש, דמוכח מרש"י, דגם כתובים לא ניתנו ליכתב בחוץ לארץ. והקשה מהא דעזרא כתב דברי הימים עד יחוס עצמו ועלה. [ועיין בחידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם (עמוד יג מדפה"ס), דכתב שמגילת אסתר נכתבה פעמיים א. על ידי מרדכי ואסתר כמו שנכתב במגילה. ב. בתורת נבואה נכתבה על ידי אנשי כנסת הגדולה ברוח הקודש. ולדבריו מיושב, דמה שאמרה הגמ' "ומאן אסקיה", היינו מי סיים לכתוב את חלק הנבואות, דהא עזרא לא כתב אלא חלק היחוסים שבספר דברי הימים. וכן מתבאר ממה שכתב רש"י בד"ה ומאן אסקיה, מי סיימו, דהיינו מי סיים לכתוב את חלק הנבואות. (ש.ב.א.).]

(ג) גמ', עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב וכו' בדמע. ביאר הריטב"א, דעד כאן היה חוזר ואומר הפסוק מרוב חיבה, וכדי שלא יטעה. מכאן ואילך כתב ובוכה, ולא היה חוזר הפסוק מרוב צער. והיינו הא דמסייעין מדכתיב "ואני כותב על הספר בדיו", דכשהיה מצטער לא היה אומר וכותב. ורש"י ד"ה כמו שנאמר פירש, דמסייעין מהא דמצינו שהנביאים כותבים מפי רבם. וכתב הריטב"א, דהיינו לגירסת הספרים (הובא בב"ח אות א) דלא גרסינן "ומשה אומר וכותב". ודחה דבריהם, דלפי זה אין טעם לסייעתא.

(ד) גמ', שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן. פירש רש"י ד"ה יחיד קורא, כלומר אין מפסיקין בהן. וביאר הר"י מיגאש, כדי שלא יהא ניכר שיהושע כתבם. עוד פירש, דהקורא פסוקים שלפני ח' פסוקים אלו אינו קורא ח' פסוקים אלו, אלא אחר עולה וקוראם, דבעינן שיהא ניכר שלא כתבם משה אלא יהושע. והרמב"ם (פי"ג מתפילה ה"ו) פירש, דנקראים אפילו שלא בעשרה.

הא איתא בעירוויין (סב). דבן נח נהרג על פחות משה פרוטה. ולמאן דאמר דישראל היה, הא הוי נביא ותלמיד חכם והיה מדקדק על פחות מפרוטה כפרוטה. ועוד, דמונו של צדיק מתברך. ואף על גב דאין כאן ממון שיתברך, מכל מקום נתברך בברכה מעין עולם הבא שלא חסר שום טובה, כדאיתא להלן. [ועיין תוס' לקמן (יז). ד"ה שלשה כו']. ומשום הכי היה נותן החצי פרוטה לעני, כדי שישלים לו לפרוטה, ועל ידי זה תהא הברכה יכולה לשרות בו.

כד גמ', ומקנהו פרץ בארץ וכו' פרצו גדרו שלא עולם. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דרשינן כן משום דלא מצינו לשון "פרץ" במקרא שכוונתו לריבוי, אלא היכא שכתוב עמו ריבוי, כמו "כן ירבה וכן יפרוץ" (שמות א, יב). והכא הא לא כתיב ריבוי.

כה גמ', ויהי היום ובנותיו אוכלים וכו'. ביאר המצודת דוד (איוב א, יג), דכוונת השטן היתה להקניט את איוב, כדי שירבה בגידוף. ומשום הכי המיתם באותו היום שהעלה איוב עולות לכפר על כל בניו ובנותיו, (כדאיתא שם פסוק ה), דבכך נוקו מעוון, ואפילו הכי מתו.

דף טז ע"א

א גמ', מעין העולם הבא. ביאר הר"ף (על העין יעקב), דלא היה מעין העולם הבא ממש, משום דבעולם הבא כתיב "ונגש חורש בקוצר" (עמוס ט, יג), שיצמחו החיטים עד כדי קצירה סמוך לחרישתם. אבל באיוב היו הפרות חורשות והאתונות רועות, שלא צמחו עד כדי קצירה.

ב גמ', אמר רבא בשפתיו לא חטא בלבו חטא מאי קאמר וכו'. ביאר העיין יעקב, דאף דאין הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה רעה למעשה, הא איתא בקידושין (לט): דמחשבת עבודה זרה מצרפה למעשה. ומשום דהרהר לגדף את ה', הוי כאילו עשה, ומשום הכי מקשינן, מאי קאמב וכו'.

ג גמ', אף אתה תפר יראה וכו' ברא לו תורה תבלין. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דהשיבו לו, דהדרת תלוי בו, משום שברא הקדוש ברוך הוא תורה תבלין לבחור בטוב ולהיות ירא ה', והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. [וזהו שאמרו "אף אתה תפר יראה", שבידך לבטל היראה. "ותגרע שיחה עם קל", שבידך לגרוע היראה ולא בידון].

ד גמ', שהיה גוזל שדה מיתומים ומשיחיה ומחזירה. כתב היד רמה (אות קצט), דהוי מעליותא באומות העולם, אבל בישראל לא. דהא איתא בבבא מציעא (סא): דאסור לגנוב על מנת לשלם ארבעה וחמישה, והוא הדין הכא. ובפני שלמה תירץ, לפי מה שכתב הרמב"ם דהטעם דאסור לגנוב על מנת לשלם כפל, כדי שלא להרגיל עצמו בכך, ויש לחלק בין גניבה לגזילה. ובקובץ שעורים (אות סג) תירץ כעין זה לפי מה שכתבו התוס' בבבא קמא (יא). ד"ה אין שמין בשם ירושלמי, דאיצטריכו תרי קראי לענין אין שמין לגנב ולגזלן, ולא ילפינן להו מהדדי, ואם כן אפשר דדוקא בגניבה ילפינן מקרא אבל בגזילה ליכא קרא. ועיין בהעמק שאלה (שאלתה ד-ה), ותורת חיים במה שכתבו בזה. ועיין עוד בב"ח (סימן שנט). ומנחת חינוך (רכד סעיף ג).

ה גמ', אזיל שדי שמיה עילויה והוה אתו נסבי לה. פירש רש"י ד"ה שדי שמיה, אומר שהיא קרובתו. וכתב היד רמה (אות ר), דשמע מינה דכל כי האי גוונא מעליותא היא, [אף על גב שאינו אמת].

ו גמ', עפרא לפומיה דאיוב. ביאר הבן יהוידע, דכמו שהנחש דיבר דברים שאינם הגונים כלפי שמיא, שאמר שאין הקדוש ברוך הוא רוצה שתאכלו מעץ הדעת כדי שלא תהיו בוראים עולמות, ונענש שיאכל עפר כל ימי חייו. הכי נמי איוב שדיבר דברים שאינם הגונים כדלהלן, ראוי להענש בעונש זה. עוד ביאר, דכמו שלקח איוב חתיכת חרס לגרד השחין החיצוני שבא עליו, (כדכתיב באיוב ב, ז-ח). הכי נמי ראוי שיהא עפר בפיו לגרד השחין הפנימי,

אגדות), דשם "נבלה" הזכר לרוב על נקבה הנבעלת בזנות. ומשום דכתיב "הנבלות" בה"א הידיעה, אמרינן דבא לפרש ולא לסתום, ומיירי בראשונה המפורשת בקרא.

טז גמ', שם. תמה העין אליהו, אם כן, איך אמרה לאיוב "עודך מחזיק בתומתך וגו'" (איוב ב, ט), הא גדלה בבית יעקב אבינו, ולא יתכן שתסית לבעלה שלא ילך בתמימות. ותירץ, על פי הא דפסק הש"ך (יו"ד סימן קנו סק"א), דהקדושים ששחטו עצמם משום שלא סמכו דעתם שיעמדו בנסיון, קדושים גמורים הם. ואם כן, דינה אמרה לאיוב, שיאמר וידוי וימות, דשמא על ידי הייסורים תסור תמימותו ויחטא. והשיב לה, דהרעה לא תמשך, אלא לבסוף יקבלו טובה, ולא יסור מעם ה'.

יז גמ', מאי דכתיב ויהי בימי שפוט השופטים דור ששופט וכו'. ביאר הר"ף (על העין יעקב), דרשינן מדכתיב "ויהי" לשון צרה, ולא קאי ארעב, דהא כתיב נמי "ויהי רעב". ומשום הכי דרשינן דהיה דור ששופט את שופטיו, ואין לך צרה גדולה מזו.

יח תוס' ד"ה דור ששופט, תימה לר"י וכו'. תמה בהגהות הרא"מ הורוויץ, הא אשכולות הוה מקבלי התורה, הזקנים והנביאים, אנשי כנסת הגדולה ותלמידיהם, ובהם לא נמצא דופי. אבל אחרים שהיו בימי השופטים, נמצאו בהם דברים שאינם הגונים. ועוד, דאסקינן נמי בתמורה (טז). דדופי של סמיכה לא היה בהם, אבל דופי של עוון היה בהם. והניח בצריך עיון.

יט גמ', אמר לו כספך היה לסיגים אמר לו סבאך מהול במים. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמדכתיב בתריה "שריץ סוררים" (ישעיה א, כג), משמע דבשופטיהם קמיירי. וביאר, דבלוקח יין מחבירו ומשלם לו בסיגים איירינן, שבזמן המקח היה נראה למוכר שהוא כסף ואחר כך מצא שהוא סיגים. ומשום הכי אין יכול המוכר לטעון, דמשום ששילם לו בסיגים מהל יינו במים, דהא בזמן המקח לא היו נראים הסיגים. ודייק, מהא דכתיב "כספך היה לסיגים" וביין לא כתיב "היה", דמשמע דרק אחר המקח נתברר שהיה הכסף סיגים.

כ גמ', כל האומר מלכת שבא אשה היתה וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), הא כל הענין נאמר בלשון נקבה. ולא למימר דקאי אמלכות. משום דלא מצינו בשאר מלכויות, שנאמרו הדברים על המלכות. ותירץ, דהכי אמרינן, ד"כל האומר מלכת שבא אשה היתה" שקרויה מלכה משום שהיא אשת המלך ולא משום שמלכה בעצמה, אינו אלא טועה. ד"מאי מלכת שבא, מלכותא דשבא", שהיא עצמה מולכת. ובשו"ת יד חנוך (סימן נו) ביאר, דתיבת "שב"א" מצינו במקרא על שני פנים, האחד שם אדם כדכתיב "ויקטן ילד את אבימאל ואת שבא" (בראשית יו"ד כ"ח), השני שם מדינה כדכתיב "לבונה משבא תבוא" (ירמיה ו' כ'). ועל כן אמר כל האומר שבא אשה, כלומר שהוא מפרש מלכה שבא היינו שכך היה שמה, ושבא שם אשה היא, כמו מלכה ושתי, שפירושו שהיה שמה העצמי ושתי. אינו אלא טועה, ומה מלכה שבא מלכתא דשבא, כלומר המלכה של אותו מקום והמדינה ששמה שבא.

כא גמ', ויהי היום ויבואו בני האלקים להתיצב על ה'. ביאר המצודת דוד (איוב א, ו), דהוא יום ראש השנה, שבו באים לפני הקדוש ברוך הוא מלמדי זכות ומלמדי חובה בדין.

כב גמ', גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם וכו'. הקשה הר"ף (על העין יעקב), דהא אברהם נמי נקרא תמים, [דכתיב "והיה תמים" (בראשית יז, א)]. ותירץ, דקאי אהא דאברהם היה ירא אלקים והיינו יראת העונש, ואיוב היה ירא אלקים וסר מרע, דמלבד שהיה סר מרע היה ירא מאהבה.

כג גמ', איוב ותרן בממונו היה וכו' נותן חצי פרוטה וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דקרינן לחצי פרוטה ממון, משום דלמאן דאמר דנכרי היה,

הדרך היוזמי

מסכת בבא בתרא דף טז – דף יז

יז אלול – יה אלול התשס"ט

והם הדברים הרעים שהוציא מפיו.

ז) גמ', אברהם אפילו בדידה לא איסתכל וכו'. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), היאך לא הסתכל בה מעולם, הא איתא **ביומא** (כח:): דקיים אפילו מילי דרבנן, ואיתא **בקידושין** (מא.). דאסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה. ותירץ, דקודם הנישואין ראה אותה ואחר כך לא ראה מתוך צניעות, וחשב שלא עמדה ביפיה עד לאותה שעה שהיתה יותר מבת ס'. דעל ידי מעשה נסתכל וראה שעמדה ביפיה, דנעשה בה הנס דבת כ' כבת ז' ליופי, ועל זה אמר הנה נא ידעתי וגו'. [נאין להקשות מהא דאיתא **בבבא מציעא** (פז.) עד אברהם לא היתה זקנה בעולם ומאחר שהיה קלסתר פניו של יצחק דומה לשל אברהם ולא יכלו להבדיל ביניהם ביקש אברהם ובאה זקנה לעולם, ואם כן אף אם היתה שרה בת שנים רבות אבל עדיין לא היתה זקנה בעולם, אלא אחרי עשרות שנים משנולד יצחק, ועדיין נשאר קלסתר פניה בזקנותה כפי שהיה בצעירותה. **דהמהרש"א** (שם), הקשה מהנאמר בסדום "מנער ועד זקן", ויש להוסיף עוד על קושינו מדברי הגמ' שם על הנאמר "אחרי בלותי היתה לי עדנה" אר"ח אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר יופי למקומו, משמע דאף קודם לידת יצחק היה שייך זקנה של קמטין וכדו'. ותירץ, דהזקנה הנגרמת מחמת רוב שנים היה כבר בעולם, אלא שלא היתה ניכרת בליבון השיער, וביקש אברהם אבינו רחמים להיות הזקנה ניכרת בליבון השיער וכו']. עוד תירץ, דבזמן נישואיהם עדיין לא קיים התורה, אלא רק אחר שנימול. **והעין אליהו** תירץ, דשאני אברהם דידע בעצמו שלעולם לא יסתכל בה, ואין כל חשש דשמא יראה בה דבר מגונה והוי כסומא דשרי לקדש לכתחילה דהרי אף פעם לא יראנה.

ח) גמ', אשר בשערה יושפני וכו' ונתחלף לך בין איוב לאיוב. ביאר **העין יעקב**, דדרשינן לשון "יושפני" מלשון "שופה מים", שמריק המים מכלי לכלי והופך הכלי בהרקתו. וכן הפך הקדוש ברוך הוא מאיוב לאיוב.

דף טז ע"ב

ט) גמ', מלמד שנכנסו כולן בשער אחד. ביאר **המהרש"א** (חידושי אגדות), דמשום דרוב שערים הנזכרים במקרא הוו מקום הוועד, כדמתרגמינן **לְתַרְע** בית דינך", דרשינן נמי לשון "ויוועדו" שנודמנו למקום שהיה איוב שם ברגע אחד, כאילו נעשו בית דין ומקום הוועד היה שם.

י) גמ', בין כל אחד ואחד שלש מאות פרסי. ביאר **העין יעקב**, דמשכחת לה בגוונא ששלושה מהם דרים במרחק שוה זה מזה, והרביעי באמצע על ראש ההר.

יא) גמ', רביה באה לעולם. ביאר **העין יוסף**, דדייקי, מדכתיב "ובנות יולדו להם", דלכאורה מאי קא משמע לן, הא עד השתא נמי נולדו בנות. אלא, דאשמועינן שנולדו הרבה. ודווקא בכך הווייה רביה, דאישי אחד יכול לישא הרבה נשים. אבל בלידת בנים אין כל כך רביה, שאין אשה נישאת אלא לאיש אחד. ועיין להלן אות יז.

יב) גמ', מפני מה לא, נכפלו בנותיו של איוב וכו' אבל נכפלו ביופי. הקשה **הבן יהוידע**, דלא השיב על טענתו, אמאי לא נכפלו בנותיו של איוב להיות שש בנות. ותירץ, דהשיבו שהוכפלו באיכות, וריבוי איכות הוא נמי ריבוי כמות, כדאיתא **לקמן** (קכא:), דשלושים וששה איש שנהרגו, הוא יאיר בן מנשה השקול כרובה של סנהדרין. וכן כתב **רש"י** בד"ה **הוכפלו ביופי**, ואין לך כפל טוב ממנו.

יג) גמ', קציעה שהיה ריחה נודף כקציעה. הקשה **הבן יהוידע**, דאין זה שבח ביופי. ועוד, דלא שייך שיהא ריח נודף מגוף האדם כבשום. ותירץ, דהוא לשון מליצה על היופי, שהיו נהנים מיפיה אפילו מרחוק, ואפילו אין רואים אותה אלא בדמיון, כריח הבורשם שנהנים ממנו אפילו אין רואים אותו.

יד) גמ', ככורכמא דרישקא במיניה. ביאר **הבן יהוידע**, דכמו שהכורכום

הגדל בגינה טוב משאר כורכמין חשובים, אף היא היתה יפה משאר אחיותיה.

טו) תוס' ד"ה ככוחלא דרישקא, בתוה"ד, מאי מיייתי ותקרעי בפוך עיניך. ותירץ **הרי"ף** (על העין יעקב), דהיה כורכום שכוחלים בו העינים. [נמשום הכי מיייתנן לבאר, דנקראת קרן הפוך על שם הפוך שכוחלים בו, דהיתה דומה לכורכום שכוחלים בו].

טז) בא"ד, בסוה"ד, ויונתן תרגם וכו' עם רישקא. ביאר **המהרש"א**, דלא באו התוס' ליישב פירוש רש"י, לומר דמצינו דאיתא "כורכמא דרישקא". דהא פשיטא, כדאיתא **בשבת** (קי.) **ובבבא מציעא** (קט.). אלא דבאו לפרש לשיטתם תיבת "רישקא", דהוא מקום המיוחד לגינה. [דכמו שתרגם על "גנד" "רישקא", לומר שגדל בגינה, הכי נמי בסוגיין].

יז) תוס' ד"ה שכל חולה, וא"ת והא בימי אברהם אכתי לא היה חולי בעולם וכו' ומצינן למימר דהכא בחולה של מכה מיירי. ורבינו **בחי** (דברים פ"ז טו) שכתב, או יאמר כל חולי הבא מחוץ לגוף מצד השתנות האויר וקלקולו. וכל מדוי מצרים הוא הבא מבפנים מבתוך הגוף. ואם כן אפשר, שהמחלות הבאות מחוץ לגוף מהשתנות האויר וקלקולו היו כבר קודם יעקב ואלישע, שהרי מקורן מכה סיבות טבעיות, אבל מחלות הבאות מבפנים הגוף לא היו עד יעקב ואלישע. וכן כתב **הספורנו** (שם) ד"ה "כל חולי".

יח) מ', אתילידיא ליה ברתא הוה קא חלש דעתיה וכו'. ביאר **הענף יוסף** בשם **השנות אליהו**, דאף דיותר טוב לעולם רוב בנות, (כדלעיל אות יא.) היינו דווקא לעולם, אבל למי שנולד לו, עדיף בנים שיכולים לישא הרבה נשים ולהביא יותר זרע לעולם, מבנות שאינן יכולות להינשא אלא לאדם אחד ולא יביאו זרע כל כך. וכתב, דזו היתה תשובת בר קפרא. ועיין **בקול אליהו** (בסוף הספר עמוד פד).

דף יז ע"א

א) תוס' ד"ה שלשה כו', תימה וכו'. ובהגהות **רא"מ** הורוויץ תירץ, דסברינן כמאן דאמר **לעיל** (טו:), דכדי לטורדו מעולם הבא עשו לו כן, והכא חשבינן להני שהקין קיימת להם לעולם הבא.

ב) גמ', יצחק דכתיב ביה מכל. פירש **רש"י** ד"ה **בכל מכל**, דביצחק כתיב "ואכל מכל" (בראשית כו, לג). והקשה **התורת חיים** (**לעיל** טז:), דמהא לא ילפינן אלא שלא חסר שום טובה **באבילה**, אבל לא ילפינן להטעמת העולם הבא ושלא שלטו בו יצר הרע מלאך המות ורימה כדאיתא להלן. ותירץ על פי מה שביאר **הרמב"ן** (**בפירוש התורה בראשית** כד, א), דיש להקדוש ברוך הוא מידה הנקראת "כל", וממנה משפיע טובו, ובירך את אברהם בה. ואם כן, אף יצחק ויעקב נתברכו בה, והיינו דכתיב "ואכל מכל" ממידה הנקראת "כל" והיא משפיעה טובה בכל העינים.

ג) גמ', שלשה לא שלט בהן יצר הרע וכו' דכתיב בהו בכל מכל כל. ביאר **הבן יהוידע**, דלכל צדיק עולה קצת תאוה רעה, והוא דוחה אותה מיד, אבל הם כבשו ליצר הרע שלא יא יכול לשלוט בהם אפילו רגע קטן. וכתב, דילפינן, מדכתיב בהו "כל", ואותיות כ"ף ל"מ"ד' הוו בגימטריא "עקד", דעקדו ליצר הרע עקידה גמורה. והוסיף, דאפשר דאף בצדיקים אחרים היה כן, אלא דבדידיהו אשכחינן קראי למילף.

ד) גמ', ויש אומרים אף דוד. הקשה **בחידושי אגדות למהר"ל**, הא דוד חטא בבת שבע. ותירץ, דהכא איירינן בשלטו בו מעצמם, אבל התם היה ניסיון מאת השם. **והמהרש"א** (חידושי אגדות, **לעיל** טו:) תירץ, דמסקינן **בשבת** (נו.), דלא חטא. והקשה, מהא דאיתא (שם), דקיבל לשון הרע, והתם היה אחר רוב שנותיו. ותירץ, דיצר הרע דהכא היינו דעבודה זרה ועריות.

ה) גמ', לא שלט בהן רמה ותולעה וכו' בנימין בן יעקב וכו'. הקשה **המהרש"א** (חידושי אגדות), מהא דפירש **רש"י** בד"ה **כראמון**, דאין ראויה

דף יז ע"ב

טו) **גמ'**, אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות. ביאר הריטב"א, דמשום דהוי מילתא דלא שכיחא, אין לו להרחיק אם עושה בתוך שלו.

טז) **תוס'** ד"ה אביי אמר (השני), אומר ר"ח וכו' צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים. הקשה הנתניבות המשפט (סימן קנה סקי"ב), הא כל הקרקע עד המיצר שלו היא, ומהיכי תיתי לומר דלא יהא יכול להרחיק רק ג' טפחים, דבהכי מרחיק הוא משל חבירו, דהא אין צריך ליתן כותל לחבירו משלו. ותירץ, דכשמרחיק פחות מו' טפחים מפסיד אף את הכתלים שבצידי הבור דהוי בקרקע של חבירו. ובשוערי רבי שמואל (אות ט) תירץ, דמשום דבעל הבור הראשון סמך בהיתר, יש לו זכות שכותלו לא יזוק. וכן איתא בשולחן ערוך (חו"מ סימן קנה סעיף יט). ועיין במה שכתבו התוס' בד"ה למאי נפקא, דשיעור ו' טפחים כולו הוי כדי שלא יזיק איהו את בעל הבור. ובעלויות דרבינו יונה כתב, דהשני מרחיק ג' טפחים, משום שאין חייב להניח מקומו, ואין בורב מוזיק אלא ג' טפחים. ומכל מקום, אין השני יכול לסלק את הראשון, משום שסמך בהיתר, אלא דאם רוצה שלא יזיקנו, יסתלק.

יז) **גמ'**, רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אמלכת וחפרת וכו'. ביאר הריטב"א, דעל ידי שהראשון חפר בה, עשאה שדה העשויה לבורות, דאינו סומך בה.

יח) **גמ'**, אביי אמר סומך אפילו לרבנן וכו' ורבא אמר אינו סומך ואפילו לר' יוסי וכו'. ביאר החזון איש (סימן יא סק"ג), דאביי סובר, דלרבי יוסי מותר לסמוך משום דלא הוי גירי דיליה. ואפילו לרבנן דלא בעינן גירי דיליה כדי לחייבו, שרינן, משום דכל שאין הניזק לפנינו אינו בכלל נזקי שכנים, דכל אחד קונה חבל נחלתו להשתמש בו בכל דבר אפילו אם שכנו סובל מכך. ורבא סובר, דהוי בכלל נזקי שכנים. ואפילו לרבי יוסי דבעינן גירי דיליה, הכא הא מרפי לארעא דחבריה בשעת חפירתו בשלו. ואף שעדיין אין לחברו בור, מכל מקום הוא כבר עשה פעולת ההיזק עכשיו.

יט) **גמ'**, שם. ביאר בעלויות דרבינו יונה, דלשינא קמא לא בעו ליתן טעם לאביי אליבא דרבנן, משום דפליגי באינה עשויה לבורות וניינו טעמייהו דסומך. אבל לשינא בתרא דפליגי בעשויה לבורות, בעינן ליישב טעמייהו דרבנן דאינו מרחיק. ולרבא נמי לא אייתו טעמא לשינא קמא אליבא דרבי יוסי, משום דנטרינן לה לשינא בתרא דהוויא מסקנא דשמעתין, ומייתי טעמא לתרי לישני. ועוד, משום דבלישנא בתרא הווקק ליתן טעם בין לאביי בין לרבא, ובלישנא קמא לא הווקק ליתן טעם לאביי כדאמרינן, מייתנין ליה בלישנא בתרא. עוד פירש, דלשינא קמא אמר רבא מילתיה דווקא אליבא דרבנן, משום דלרבי יוסי סומך, דהא לא הוי גירי דיליה כיון דאינה עשויה לבורות. ואם עשויה לבורות מודה, משום דהוי גירי דיליה, דכל מרא ומרא מרפי לארעא שעשויה לבורות. אבל לרבנן אפילו אינה עשויה לבורות אינו סומך, משום שיש נזק לעתיד אם ימלך חבירו לחפור.

כ) **גמ'**, כל מרא ומרא דקא מחיית וכו'. פירש רש"י ד"ה מרפית לי, שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה. והרש"ש פירש, דחלקי העפר סומכים ודוחקים אחד לחבירו ונעשים מקשה אחת. אבל אם עושה חלל במקום אחד, הולכים החלקים הסמוכים לחלל אל החלל עד שנפרדים אחד מחבירו, ונעשית הקרקע חלולה ומנוקבת ככברה.

כא) **תוס'** ד"ה ה"ג בספרים, וקשה לאביי ה"ג שבאו לחפור שניהם בבת אחת. ביאר המהרש"א, דאף דידענו דבעינן להרחיק בבא בידים טפי, כדאמרינן דסלקא אדעתין ליבעי רווחא טפי וכו'. מכל מקום לא תירצו דבא בידים שאני, משום דסברי דאין לחלק לענין היתר סמיכה בין בא בידים לאינו בא בידים.

כב) **תוס'** ד"ה מרחיקין את, בתוה"ד, ותימה וכו' וכשיחפוץ זה לעשות כותל יסיר את הגפת. ותירץ הרשב"א, דמצי לעכב מהשתא, משום דאמר ליה

רמה לשלוט במי שנשוק משכינה, הא בנימין בן יעקב לא הוזכר באלו שלא שלט בהן מלאך המות ומתו בנשיקה. ותירץ, דאפילו הכי הצילתו ידידות השכינה מרימה ותולעה. וכמדוייק מלשון רש"י בד"ה ישכון לבטח שפירש, על סמיכות ידידות השכינה.

ז) **תוס'** ד"ה שבעה, תימה לרשב"א דכולהו צדיקים נמי כו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דלא נראה לחלק בין ריקוב בשר, דהכא כתיב "אף בשרי ישכון", ובין ריקוב עצמות. דהתם משמע בהך עובדא דפ' שואל באחי בר יאשיה דאמר ליה ליקום מר לגויה דביתא כו' שגם הבשר לא היה נרקב לפי שלא היה בו קנאה.

ז) **גמ'**, ארבעה מתו בעטיו וכו'. תמה הרי"ף (על העין יעקב), דמשמע דלא מתו בעטיו של נחש אלא אלו, אבל משה ואהרן והאבות מתו בחטאתם ולא בעטיו של נחש. והניח בצריך עיון.

ח) **גמ'**, בעטיו של נחש. פירש רש"י ד"ה בעטיו של, בעצתו של נחש כלומר לא היו ראויין למות אלא שנגזרה גזרת מיתה וכו'. הקשה המהרש"א (מהדורא בתרא), אמאי תלינן בנחש, הא על ידי חטא אדם הראשון נגזר. עוד הקשה, מאי שייך ענין עיצה לכאן. ותירץ על פי מה שפירש רש"י (בפירוש התורה בראשית ג, ה), דאמר הנחש לאשה, דמן אילן זה אכל הקדוש ברוך הוא וברא את העולם. ואם כן, משום דאכלו מעץ הדעת על פי עצתו כדי שיהיו כאלוקים בוראים עולמות, נגזרה הגזירה שכל אדם ימות, ולא יהא כאלוקים.

פרק לא יחפור

ט) **מתני'**, לא יחפור וכו'. ביאר האבן האזל (פ"י משכנים ה"ז), דאין הטעם משום שיש לניזק זכות ברשות המזיק שלא ימנענו המזיק מתשמישו. דאם כן, יאמר המזיק נמי דהניזק מונע תשמישו בזה שמזיקו להרחיק. אלא דבלאו הכי צריך המזיק להרחיק, משום שהוא המזיק. [ולקמן (כה): איתא, דרבי יוסי סובר, דאין צריך המזיק להרחיק].

י) **מתני'**, שם. כתב הירמיה (לקמן כו. אות קז), דהא דאסור לגרום מידי דאתי מיניה היזק, ילפינן ליה מ"ואהבת לרעך כמוך" או מ"לפני עור לא תתן מכשול". ובשו"ת הרא"ש (כלל קח אות י) כתב, דמשום "דרכיה דרכי נועם" הקפידה תורה שלא יעשה אדם בתוך שלו דבר הגורם היזק לחבירו. והקריית ספר (פ"ט משכנים) כתב, דדיני ההרחקות הוו מדרבנן. דמן התורה חייב המזיק לשלם, ותקנו חכמים הרחקה כדי שלא יבוא להזיק.

יא) **מתני'**, שם. כתב בשו"ת הרא"ש (כלל קח אות י) בשם הגאונים, דאם היזק חייב לשלם, אפילו אם הרחיק כשיעור, כדאיתא לקמן (כ):. וכן כתב הנמוקי יוסף (י. מדפי הרי"ף) בשם בעל העיטור.

יב) **תוס'** ד"ה לא יחפור, כל הני וכו' ותימה לר"י והא אמרינן בגמ' כל מרא וכו'. אבל הרמב"ן כתב, דמתניתין איירי אפילו בלא מים, ואסור משום דכל מרא ומרא מרפי לארעא. אף דוודאי דהמים ונברכת כובסין, הוי משום מתונתא. [אמנם מרש"י ד"ה אא"כ כו' משמע, שבכל ענין הוי עיקר טעמא שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותם]. והריטב"א בשם הרא"ה כתב, דשני הטעמים איתניהו, ויכול לעכב או משום מתונתא או משום חפירה.

יג) **מתני'**, וסד בסיד. כתב השיטה מקובצת (לקמן יט.) בשם השיטה לא נודע למי, דסד בעובי חצי אצבע את מקום הדבר המזיק ואת כותל חבירו.

יד) **מתני'**, שם. הקשה הרשב"א, אי טעמא דירחיק משום רפיית הקרקע (כמו שהובא לעיל באות יב), מאי יהני הסיד לאחר שחופר. והניח הדבר בצריך עיון. ועיין בהריטב"א שכתב, דהסיד מעמיד את הקרקע שהרפה שלא יתרפה יותר.

דההפסד במה שמסתרסות, כדאיתא לקמן (פ). והרמב"ם (בפירוש המשניות לקמן כה): פירש, דבכך נעשה הדבש חריף וחד.

דף יח ע"ב

(ח) גמ', ואי דלא סמיך היכי משכחת לה. כתב היד רמה (אות ל), דלא שייך לאוקמי כגון שבאו שניהם בבת אחת. דאם כן, אמאי מתיר רבי יוסי לגמרי בחרדל, נכדמשמע לישנא ד"מתיר" דהיינו לגמרי, כמו שכתבו התוס' בד"ה ואי לא, הא טעמא דרבי יוסי דתרווייהו מזקי אהדדי, והוי לכל אחד להרחיק חצי שיעור.

(ט) תוס' ד"ה ואי לא, בתוה"ד, ואף על גב דהשתא קא סלקא דעתין דדבורים נמי מזקי לחרדל לכולי עלמא. ביאר המהרש"א, דמוכח כן, מדדייקינן להלן מרבינא, דרבי יוסי סובר על הניזק להרחיק את עצמו. משמע, דהשתא שמעינן מרבינא שהדבורים אין מוזיקים לחרדל.

(י) בא"ד, בתוה"ד, כיון דדבורים מזקי חרדל ועשה קצת שלא כהוגן שסמך על המיצר וכו'. ביאר האבן האזל (פ"י משכנים ה"ה), דכשהניזק אינו מוזיק, יכול להרחיק את המוזיק מלהזיק, אף שכתוצאה מכך יתעכב תשמיש המוזיק. אבל אם סמך המוזיק בהיתר והחזיק בתשמישו, אין יכול הניזק להרחיקו, אף דאכתי הוי מוזיק. ומשום ד"היתר סמיכה" הוי רק לענין שאין חייב להרחיק, ולא לענין שלא יהא נקרא מוזיק, לכך אין יכול לטעון לניזק "הרחק אתה", דאכתי הוי מוזיק ואין לו בעצם זכות תשמיש אצל הניזק, אלא יש לו זכות שלא ימנעו ממנו תשמישו. ומשום הכי לא ימנע תשמישו, ויהא יכול נמי הניזק לסמוך. ועיין באות הבאה.

(יא) בא"ד, בתוה"ד, קצת שלא כהוגן עושה וגם בעל חרדל יכול לסמוך. ביאר בשיעורי רבי שמואל (אות יד), דאף דאין היתר להזיק כשהמוזיק עשה שלא כהוגן. מכל מקום, דיני הרחקת נזיקין אינם משום איסור מוזיק, אלא תקנת חכמים בעלמא שלא יזיקו שכנים זה את זה. ומשום הכי כשעשה שלא כהוגן, אין לו זכות תביעה על השני שיתרחק ממנו ולא יזיקנו. ועיין באות הקודמת.

(יב) גמ', בלוקח. פירש רש"י ד"ה בלוקח, אחר שעשה וכו' או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח וכו' או העמיד דבורים. והריטב"א פירש, דהמוכר עשה בשלו חרדל ודבורים, ומכר הדבורים המוזיקים ושייר לעצמו החרדל. והמהרש"א כתב, דקשה לפרש כך, משום דאין דרך אדם לעשות שניהם בשדהו, משום שמוזיקים זה את זה.

(יג) גמ', אי בטרפא הדר פארי. הקשה הרמב"ן בשם הראב"ד, דאף דפארי הדר אכלי ליה. ותירץ, דמשום דהוא חד וטעמו הדבורים מחדותו, שוב לא יאכלו ממנו. ומכל מקום החוק באותה אכילה ראשונה, דמשום חדותו חזרו ואכלו את דובשן.

(יד) גמ', וסבר רבי יוסי על המוזיק להרחיק את עצמו וכו' וזה נוטע בתוך שלו. ביאר המהרש"א (על תוס' ד"ה ואי לא), דאף דשאני אילן דהוי הפסד מרובה כמו שכתבו התוס' ד"ה ואי לא, ומשום הכי לא יקוץ ליה, אבל בעלמא על המוזיק להרחיק. יש לומר, דהני מילי כשסמך בהיתר דלא יפסיד, אבל לסמוך לכתחילה אסור כשאר נזיקין. משום דאמרין ליה, דלא יטע ולא יהא לו הפסד

דילמא תחזיק עלי ותויקני. וכן כתב בעליות דרבינו יונה. והקשה הרא"ש (סימן ב), דאיתא לקמן (נט), דבמקום שאינו יכול למחות ליכא חזקה, והכא אינו יכול למחות משום שאין מוזיק לו השתא ומותר לסמוך. והניח בצריך עיון.

דף יח ע"א

(א) גמ', הא קא משמע לן דהני קשו לכותל. ביאר הריטב"א, דאשמועינן, דאפילו לכותל בריא וחזק הם קשים. ונפקא מינה נמי, דבמקום שאין דרך לעשות כתלים סומך.

(ב) תוס' ד"ה הא ליכא, הוי מצי לשנויי וכו'. הקשה המהר"ם, הא קתני דאם היתה רפת קודמת לאוצר מותר, ולא שייך לשנויי דאף כי ליכא אוצר לא סמך. ותירץ, דכוונת התוס', דהוי מצי לשנויי הכי כדמשנינן לעיל, אלא דהכא משנינן האמת.

(ג) גמ', דירה שאני. פירש רש"י ד"ה דירה שאני, חנות ורפת דירתן של אדם הן ואין לנו לאסור דירתו עליו. וביאר הרשב"א, דפעמים שאדם עושה דברים אלו בדירתו, ואין מונעים ממנו משום שלא התחיל העליון באוצרו ואין ההיזק מוכן. והיד רמה (אות כז) פירש, דקאי אבעל האוצר, דעד השתא היה עומד הבית לדירה, ואין יכול לומר ממליכנא ואעשה אותו לאוצר, משום שאין אדם עושה דירתו אוצר. והקשה, הניחא ללישנא דלעיל (יז): דבשדה שאינה עשויה לבורות לכולי עלמא סומך, אלא ללישנא (שם) דהוי מחלוקת, קשיא לרבא. ותירץ, דרבא פליג בשדה שאינה עשויה לבורות, משום דסבר דעביד אינש דמימליך ועביד מידי דלאו אורחיה, אבל בדירה מודה דלא עביד אינש לאמלוכי ולעשותה אוצר.

(ד) גמ', הא לאו משום כדי עבורת הכרם סמך ואף על גב דאיכא שרשין דקא מוזקי. העיר החזון איש (סימן יג סקט"ז), הא אף דהאילן נמי יונק משדה חבירו. מכל מקום בהא לא מצי מעכב עליו, משום שכך היא חלוקת הארץ לבני אדם, שכל אחד נוטע בתוך שלו ויונק בשל חבירו. וכן כתבו התוס' לקמן (כו): ד"ה גזלן הוא.

(ה) גמ', ואי לאו צונמא והיו שרשו ויצאין לתוך של חבירו וכו'. הקשו התוס' ד"ה היו שרשו, אי סמך שלא ברשות, יקוץ כל האילן. ותירצו, דאין קוץץ האילן אלא בנתינת דמים, ולא רצו להאריך ולהשמיענו. וצריך לומר, דהא דקתני דמעמיק שלשה טפחים, הוי אם אין נותן לו דמים בעד קציצת האילן. והרמב"ן תירץ, דמיירי בהחזיק, ומשום הכי אינו קוץץ, וכדי שלא יעכב המחרישה מעמיק להם ג' טפחים.

(ו) רש"י ד"ה הכא נמי, בתוה"ד, ובא הלוקח וחרפ בור וכו'. הקשו התוס' ד"ה הכא בשם ר"י ברבי מרדכי, דא"כ הוה ליה למימר במוכר. ומשום הכי פירשו, שהאילן ביד לוקח. וביאר החתם סופר, דסברת רש"י, דאי המוזיק אצל הלוקח, צריך לקרצו אם מוזיק, אף בגוונא דבשעה שכשמכר לו האילן לא היה הבור קיים, משום דאין אדם מוכר נזיקין דיליה. ומשום הכי פירש רש"י, דהלוקח חפר הבור, וקאי אבבא דקתני (כה): אם הבור קדם וכו'. עיין שם.

(ז) רש"י ד"ה ואת החרדל, שאוכלין את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן. אבל הרשב"ם לקמן (פ). ד"ה ואוכלות את כתב, דעל ידי שפיהם חד חוזרות ועושות דבש. וכתב הרש"ש, דצריך לפרש לדבריו,

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכיב ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פס"ט)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©